

RODE KELKZWAM

Sarcoscypha coccinea

(foto Cees Klomp / Buiten-beeld)

S90

Beschermingsstatus

Rode lijstcategorieën

Beschermingsstatus

Habitatrichtlijnsoort

Vogelrichtlijnsoort

Belangrijke leefgebieden

Korte soortbeschrijving

Soortkenmerken

De Rode kelkzwam is een kwetsbare zakjeszwam. Hij heeft een rood bekervormig vruchtlichaam met een diameter tot 5 cm. Uiterlijk is hij niet te onderscheiden van de eveneens in Vlaanderen en Vlaams-Brabant voorkomende Krulhaarkelkzwam (*Sarcoscypha austriaca*). Beide behoren tot dezelfde familie. Rode kelkzwammen vormen doorgaans kleine groepjes, terwijl Krulhaarkelkzwammen meestal in grote aantallen bijeenstaan. Dit is enkel indicatief en geeft geen zekerheid over de soort.

De zwam komt bovengronds vanaf oktober en blijft zichtbaar tot eind maart.

Biotoopvereisten

De zwam is saprotroof, d.w.z. dat hij zijn voedsel haalt uit dood organisch materiaal. In het geval van de Rode kelkzwam zijn dat (half) in de bodem vergraven takjes en kleine stammetjes van loofhout die in de verteringsfase zitten en vochtig zijn. Vaak is dit hout (gedeeltelijk) overgroeid met mossen waardoor ze goed vocht absorberen en vasthouden. De voorkeur gaat naar groeiplaatsen die nat zijn gedurende de winter en voldoende beschaduwde tijdens de zomer.

De soort heeft een voorkeur voor wilgenhout, maar groeit evenzeer op Gewone es, Beuk, Olm, Hazelaar, Rozen, Haagbeuk en Eik.

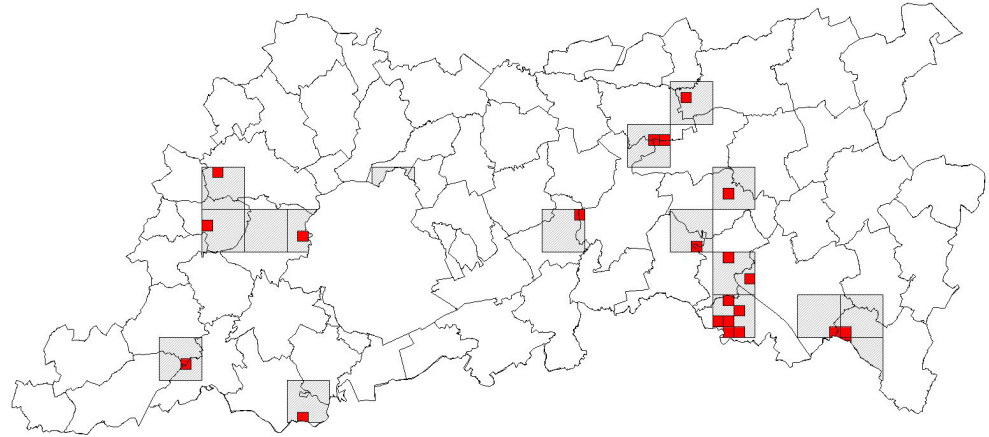

Voorkomen in de provincie Vlaams-Brabant

Regionale verspreiding

Pas in 1989 werd een tweede vindplaats voor Vlaanderen ontdekt in het Meldertbos (Meldert, Hoegaarden). In de jaren '90 was Meldert de enige plaats waar de soort te vinden was. In 1994 werd de soort waargenomen in St.-Martens-Bodegem (Dilbeek).

Vanaf 2000 neemt het aantal vondsten van Rode kelkzwammen in Vlaams-Brabant opvallend toe. Op dit moment zijn er 30 vindplaatsen gekend, waarvan een groot aantal in de regio Leuven (Steman 2007), waaronder Meldert (Meldertbos - Hoegaarden), St.-Martens-Bodegem (Dilbeek), Wezemaal (Kloosterbos - Rotselaar), Gelrode (Vorsdonkbos - Aarschot), Bertem (Koeheide), Bierbeek, Kumtich (spoorwegberm - Tienen) en Willebringen (Jordaanvallei - Hoegaarden). Ook komt de soort voor in de rand van Brussel (Asse en Dilbeek).

Inventarisatieonderzoeken

- Het projectvoorstel 'Aanzet tot atlasproject voor de macrofungi in Vlaams-Brabant en uitwerking van atlasproject in een deel van de provincie' werd in 2001 goedgekeurd door BRAKONA. Het project brengt de paddenstoelen van Vlaams-Brabant in kaart met behulp van vrijwilligers ondersteund door een professionele medewerker van Natuurpunt Studie. In het kader van dit project werd een paddenstoelendatabank ontworpen. Verder is het ook bedoeling van dit project om een aanzet te geven tot een verspreidingsatlas van de macrofungi in heel Vlaams-Brabant.
- De Zelfstandige Werkgroep voor Amateur Mycologen (ZWAM) voert inventarisaties uit in de regio Leuven.
- De Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring (KAMK) voert jaarlijks enkele inventarisaties uit in Vlaams-Brabant.
- Regionale paddenstoelwerkgroepen van Natuurpunt voeren inventarisaties uit in de provincie: Zwamenwerkgroep Zuidwest-Brabant (regio Halle), Paddenstoelenwerkgroep Zemst (regio Zemst), Paddenstoelenwerkgroep Zwamvlok (regio Liedekerke), Team Landen (regio Landen), Paddenstoelenwerkgroep Velpemene.

Knel- en aandachtspunten

- Het verdwijnen van vochtige loofbossen en broekbossen door verdroging geldt als belangrijkste bedreiging. Geschikte groeiplaatsen verdwijnen echter ook door verruiging van de vegetatie, hetgeen vaak een gevolg is van de verdroging.
- Ook een gebrekkig bosbeheer dat leidt tot de ontwikkeling van een te gesloten bos werkt ongunstig. Niettegenstaande de soort in de zomermaanden schaduwrijke plekjes verkiest is een volledige beschaduwing van het bos te vermijden.
- Overmatige betreding van het bos en bodemverdichting door het gebruik van zware bosexploatiemachines beschadigt de bosbodem en verhindert de ontwikkeling en vestiging van paddenstoelen. De natuurlijke afbraak van de humuslaag en de insijpeling van neerslagwater wordt verstoord en de doordringbaarheid van de bodem door de zwammen wordt bemoeilijkt.

- Groepsgewijze kappingen van bomen en sterke bosdunningen kunnen de groeiomstandigheden dusdanig wijzigen dat de soort verdwijnt. Te grote gaten in het kronendek leiden tot een verhoogde lichtinval en wijzigen het vochtige en schaduwrijke groeimilieu van deze paddenstoel. Bovendien kan dit tot verruiging van de kruidlaag leiden.

Overzicht maatregelen

H8.1. Herstel van de hydrologie

H8.8. Natuurgericht bosbeheer

S90.1. Inbreng en behoud van liggend dood hout

S90.2. Behoud van mostapijten

Landschaps- en habitatgerichte maatregelen

H8.1. Herstel van de hydrologie

Behoud of herstel van de natuurlijke waterstand en een goede waterkwaliteit moeten gunstige groeiplaatsen garanderen. Daarbij moet ook aandacht worden geschonken aan een vochtige groeiomgeving (micromilieu) door het behoud van schaduwrijke maar niet permanent donkere groeiomstandigheden. Vaak zijn bemoste bosbodems op waterhoudende gronden indicatief als geschikte groeiplaats.

H8.8. Natuurgericht bosbeheer

Stimuleren van een gevarieerde leeftijdsopbouw van het bos door het toepassen van selectieve houtkap, waarbij gestreefd wordt naar het behoud van een structureel bos met een afwisseling van schaduwrijke en half beschaduwde plekken. In het geval van bosexploitatie of -omvorming moeten rondom de groeiplaatsen bruuske wijzigingen in de schaduwwerking van het bos vermeden worden. Dit kan door het beperken van de dunningsintensiteit (= lichte dunning) of - in het geval van een natuurgericht bosbeheer - door het ringen van boomstammen.

Soortgerichte maatregelen

S90.1. Inbreng en behoud van liggend dood hout

De aanwezigheid van klein liggend dood tak- en stamhout moet worden gestimuleerd. Dit hangt voor een deel samen met het overhouden van dode en afstervende bomen op geschikte groeilocaties, maar evenzeer met het laten liggen van takhout en uitgescheurde en afgebroken stammen van boomstobben, vooral van zachte houtsoorten zoals Wilg. Zonodig kan de ontwikkeling van dood hout worden gestimuleerd door het ringen of kappen en laten liggen van kleine boomstammen op verspreide plaatsen. De soortensamenstelling van houtsaprotrofen is afhankelijk van verticale vochtgradiënten en variërende stamdiameters en maatregelen kunnen daarom best op meerdere soorten worden afgestemd.

S90.2. Behoud van mostapijten

Het vernietigen of beschadigen van mosrijke groeiplaatsen - vooral op plekken met veel dood takhout - moet vermeden worden. Vooral bij bosexploitaties kan versterking van de moslaag optreden.

Foto: Geschikte groeiplaats van deels dood en bemost wilghout in de rand van een halfopen broekbos. (foto Econnection)

Financierings- en ondersteuningmogelijkheden

Algemeen

- Ondersteuning gemeentelijk natuurbeleid
- Subsidie voor de aankoop van natuurgebieden
- Landschapsteam

Soortgericht

- Bijzonder natuurbeschermingsproject

Habitatgericht

- Beheerovereenkomst verminderde bemesting voor een betere waterkwaliteit

Lopende initiatieven

- Paddenstoelenproject in Vlaams-Brabant www.natuurpunt.be/nl/biodiversiteit/paddenstoelen/projecten-rond-paddenstoelen_429.aspx
- De Paddenstoelenwerkgroep van de Jeugdbond voor Natuur- en Milieustudie (JNM) organiseert jaarlijks een weekend en enkele wandelingen in oktober.
- De ZWAMdag is een jaarlijks terugkerende dag waarop zoveel mogelijk natuurverenigingen in geheel Vlaanderen een activiteit organiseren rond paddenstoelen.
- Naast de overkoepelende mycologische verenigingen zijn er in de provincie Vlaams-Brabant verschillende lokale/regionale paddenstoelenwerkgroepen actief. Deze organiseren jaarlijks verschillende paddenstoeleninventarisaties, waarbij ook aandacht wordt geschonken aan het voorkomen van Kelkzwammen.
- FUNBEL (afkorting van Fungi van België) is een databanksysteem dat in 1991 door de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring (KAMK) werd opgestart. Het is een gegevensbestand waarin waarnemingen van zwammen en slijmzwammen uit België worden bewaard.

Opvolgings- en evaluatiemogelijkheden

Zichtwaarneming

In de late herfst (oktober - november) of in het vroege voorjaar (maart) worden potentiële groeiplaatsen bezocht en worden de vruchtlichamen geteld. Drie bezoeken per seizoen zijn nodig om een goed beeld van de aantallen te verkrijgen. Om verwarring met de gelijkende Krulhaarkelkzwam uit te sluiten is het belangrijk dat van iedere vindplaats één volwassen exemplaar wordt meegenomen en dat dit gedroogd wordt bewaard voor microscopisch onderzoek.

Referenties & verdere informatie

Publicaties

- Arnolds E., Kuyper T.W. & Noordeloos M.E., red. (1995). Overzicht van de paddenstoelen in Nederland. Nederlandse mycologische vereniging. 871 p.
- BRAKONA (2003). Paddenstoelenproject in Vlaams-Brabant. 2001-2003. BRAKONA Jaarboek. 50-55.
- Steeman, R. & Polfliet, T. (2003). Paddenstoelenproject in Vlaams-Brabant. Verslag werkjaar 2002. Rapport Natuurpunt Studie 2003/3. 98 p.
- Steeman, R. & Polfliet, T. (2004). Paddenstoelenproject in Vlaams-Brabant. Verslag werkjaar 2003. Rapport Natuurpunt Studie 2004/3. 117 p.
- Steeman, R. (2006). Paddenstoelenproject in Vlaams-Brabant. Verslag werkjaar 2005. Rapport Natuurpunt Studie 2006/2. 129 p.
- Steeman R., Monnens J., Langendries R., Walley R., Buelens G. & De Pauw S. (2006). Paddenstoelen in de regio Leuven, verspreiding en ecologie (1981-2004). Natuurpunt Studie. Mechelen. 432 p. ill.
- Steeman, R. (2007). Nieuwe vindplaatsen van Rode Kelkzwammen (*Sarcoscypha* sp.)

in Vlaanderen. Jaarboek van de Vlaamse mycologenvereniging nr.12: 43-46.

- Steeman, R. (2007). Paddenstoelenproject in Vlaams-Brabant. Verslag werkjaar 2006. Rapport Natuurpunt Studie 2007/5. 159 p.
- Steeman, R. (2008). Paddenstoelenproject in Vlaams-Brabant. Verslag werkjaar 2007. Rapport Natuurpunt Studie 2008/6. 178 p.
- Walley, R. & Verbeken, A. (1999). Een gedocumenteerde Rode Lijst van enkele groepen paddenstoelen (macrofungi) van Vlaanderen. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 7:i-x + 1-84.
- Walley, R. & Vandeven E. (2007). Standaardlijst van Basidiomycota en Myxomycota van Vlaanderen en het Brussels Gewest. Ministerie van de Vlaamse gemeenschap. Instituut voor Natuur- en bosonderzoek. Rapport INBO.R.2006.27, 143 p.

Websites

- www.inbo.be/content/page.asp?pid=FLO_PAD_start
- www.kamk.be
- www.natuurpunt.be/nl/biodiversiteit/paddenstoelen_292.aspx
- www.soortenbank.nl
- www.waarnemingen.be

Folders

- Natuurpunt Studie. Paddenstoelen zoeken in Vlaanderen, een aanmoediging voor beginners. www.natuurpunt.be/nl/biodiversiteit/paddenstoelen/paddenstoelen-zoeken-in-vlaanderen-een-aanmoediging_431.aspx
- 60 gemakkelijk herkenbare soorten www.natuurpunt.be/uploads/biodiversiteit/paddenstoelen/documenten/pag_292_60soorten.pdf
- Paddenstoelen.flits (digitale nieuwsbrief Natuurpunt) www.natuurpunt.be/mijnnatuurpunt/default.aspx

Advies

- Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging (KVMV)
- Paddenstoelenwerkgroep Natuurpunt
- Paddenstoelenwerkgroep Zemst (Kappelle-op-den-Bos, Nieuwenrode, Ramsdonk, Epegem, Zemst, Hofstade, Elewijt, Weerde)
- Paddenstoelenwerkgroep Velp-Mene (Glabbeek, Bost, Goetsenhoven, Hakendover, Kumtich, Oorbeek, Oplinter, Sint-Margriete-Houtem, Tienen, Vissenaken, Hoegaarden, Meldert, Outgaarden, Bierbeek, Korbeek-Lo, Lovenjoel, Opvelp, Boutersem, Kerkom, Neervelp, Roosbeek, Verrijck, Willebringen, Bunsbeek, Glabbeek-Zuurbemde, Kapellen, Attenrode)
- Paddenstoelenteam Landen(Landen, Zoutleeuw)
- Paddenstoelenteam Leuven
- Zwammenwerkgroep ZW-Brabant (Beersel, Halle, Linkebeek)

S90

S90

